

**ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА В
ОБЩИНА ШУМЕН
2018 – 2021 г.**

СЪДЪРЖАНИЕ

СЪДЪРЖАНИЕ	2
СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ.....	3
СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ	3
ВЪВЕДЕНИЕ.....	4
I. ОЦЕНКА НА ОБЩИНА ШУМЕН КАТО ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ.....	8
1. Институции и организации, свързани с туризма.....	8
2. Информационно обслужване и реклама	11
3. Видове туризъм и туристически продукти.....	13
4. Посещаемост на туристическите обекти.....	21
5. Реализирани нощувки в местата за настаняване в община Шумен	24
6. SWOT-анализ на община Шумен като туристическа дестинация.....	28
II. ВИЗИЯ, МИСИЯ, ПРИОРИТЕТИ И МЕРКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2018 – 2021 Г.....	34

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ

ТАБЛИЦА 1. ОСНОВНИ КОЛИЧЕСТВЕНИ ПОКАЗАТЕЛИ НА ДЕЙНОСТТА НА МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ В СЕВЕРОИЗТОЧЕН РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ, ОБЛАСТ ШУМЕН И ОТНОСИТЕЛЕН ДЯЛ НА ОБЩИНА ШУМЕН В ТЯХ (2014 – 2017 Г.)	25
ТАБЛИЦА 2. ДИНАМИКА НА ОСНОВНИТЕ ПОКАЗАТЕЛИ ОТ ДЕЙНОСТТА НА МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ В ОБЩИНА ШУМЕН (2014 – 2017 Г.)	26
ТАБЛИЦА 3. ОСНОВНА МАТРИЦА НА SWOT-АНАЛИЗА НА ОБЩИНА ШУМЕН КАТО ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ	29

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ

ФИГУРА 1. БРОЙ ПОСЕТИТЕЛИ В НИАР „МАДАРА“ ЗА ПЕРИОДА 2014 – 2017 Г. (ПО ОПЕРАТИВНИ ДАННИ НА РИМ – ШУМЕН)	22
ФИГУРА 2. БРОЙ ПОСЕТИТЕЛИ В ИАР „ПЛИСКА“ ЗА ПЕРИОДА 2014 – 2017 Г. (ПО ОПЕРАТИВНИ ДАННИ НА РИМ – ШУМЕН)	22
ФИГУРА 3. БРОЙ ПОСЕТИТЕЛИ В ИАР „ШУМЕНСКА КРЕПОСТ“ ЗА ПЕРИОДА 2014 – 2017 Г. (ПО ОПЕРАТИВНИ ДАННИ НА РИМ – ШУМЕН)	23
ФИГУРА 4. БРОЙ ПОСЕТИТЕЛИ В РИМ – ШУМЕН, ЦЕНТРАЛНА ЕКСПОЗИЦИЯ ЗА ПЕРИОДА 2014 – 2017 Г. (ПО ОПЕРАТИВНИ ДАННИ НА РИМ – ШУМЕН)	23
ФИГУРА 5. БРОЙ ПОСЕТИТЕЛИ В КОМПЛЕКС „СЪЗДАТЕЛИ НА БЪЛГАРСКАТА ДЪРЖАВА“ И „ЮРТА“ ЗА ПЕРИОДА 2014 – 2017 Г. (ПО ОПЕРАТИВНИ ДАННИ НА ОП „ТУРИЗЪМ, ПУБЛИЧНИ ПРОЯВИ И АТРАКЦИИ“)	24
ФИГУРА 6. ЗАЕТОСТ НА НАСТАНИТЕЛНАТА БАЗА В ОБЩИНА ШУМЕН (2014 – 2017 Г.)	27
ФИГУРА 7. БРОЙ НА РЕАЛИЗИРАНИТЕ НОЩУВКИ ОТ БЪЛГАРИ И ЧУЖДЕНЦИ В ОБЩИНА ШУМЕН (2014 – 2017 Г.)	27
ФИГУРА 8. ДИНАМИКА НА ПРИХОДИТЕ ОТ НОЩУВКИ В МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ В ОБЩИНА ШУМЕН (2014 – 2017 Г.)	28
ФИГУРА 9. ДИНАМИКА НА СРЕДНИЯ ПРИХОД ОТ 1 ТУРИСТ В МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ В ОБЩИНА ШУМЕН (2014 – 2017 Г.)	28
ФИГУРА 10. КВАНТИФИЦИРАН SWOT-АНАЛИЗ НА ОБЩИНА ШУМЕН	32

ВЪВЕДЕНИЕ

Туризмът отдавна се е превърнал в икономически и социален феномен в ежедневието на милиони хора. Той обхваща не само тяхното свободно движение, но е и важна форма за оползотворяване на свободното време и основно средство за културни, икономически и политически контакти между тях. Нарастващото значение на туристическата дейност за хората поражда редица предизвикателства пред съвременното общество. Най-важното от тях е постигането на устойчиво развитие на туризма на международно, национално, регионално и местно равнище. Целта е чрез него да се задоволяват интересите и потребностите на туристите, да се повишава благосъстоянието на местното население, като същевременно се съхраняват природните и антропогенните ресурси за бъдещите поколения.

Туризмът се утвърди като приоритетен отрасъл в икономиката на България и в Шуменския регион. Общият принос на Пътувания и туризъм за БВП на България е 11 388,7 млн. лв. (6 591,7 млн. щ.д.), което е над 12% от БВП през 2017 г.¹

Община Шумен заема уникално място на исторически кръстопът. Много племена и народи минават оттук и оставят своята материална и духовна култура като трайна следа. Най-ранното поселение в Шуменско е от епохата на неолита (втората половина на VI хил. пр. Хр.) и се намира близо до днешното с. Ловец. Материалите, открити в могилата Коджадермен край Шумен, притежават характерните белези на една от най-богатите археологически култури в югоизточна Европа от V хил. пр. Хр., влязла в българската и в световната историческа наука с името „Култура Коджадермен”. От бронзовата епоха (III хил. пр. Хр. – XII в. пр. Хр.) в Шуменско са проучени селищата и надгробните могили при Мадара, Царев брод и др.

Учени от световна величина признават, че в Шумен и прилежащия му район са съсредоточени останки от богата духовна и материална тракийска култура. Проучените десетки селища и крепости, стотиците надгробни могили дават уникални находки. На територията на шуменския регион са регистрирани над 600 надгробни могили, издигнати през различни исторически времена. Някои от тях достигат до 21 m височина и диаметър от 80 до 120 m.

Тук се намират и най-значимите паметници, свързани с образуването на Дунавска България, създаването на българската народност, култура и книжнина. Тук са първите столици Плиска и Преслав, култовият център Мадара, аулът на хан Омуртаг и Шуменската крепост.

През Ранното средновековие укреплението отново добива своите стратегически функции, докато през XII – XIV в. се превръща в един от най-важните градски центрове с функции, близки до тези на столица. Силно развити били занаятите и търговията, а откритите старобългарски надписи доказват, че градът е бил и важно културно средище.

¹ <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2018/bulgaria2018.pdf>
(30.06.2018)

През 1388 г. Шумен е завладян от Али паша и тук е настанен малък турски гарнизон.

В епохата на Възраждането градът е известен с оживените си чаршии, с многобройните си занаятчийски и търговски дюкяни, с над двадесет еснафски сдружения и градско самоуправление. Продукция на шуменските занаятчии е предлагана по всички големи панаири и тържища в Турската империя и извън нея.

През 1850 г. в Шумен е създаден първият български оркестър за „европейска“ музика, а малко след това и първият ученически хор и оркестър. Шуменци са авторите на първата оригинална българска драма (Д. Войников „Стоян войвода“) и на първата българска повест (В. Друмев „Нещастна фамилия“. През 1856 г. е поставена комедията на Сава Доброплодни „Михал“, която историците на българския театър все още смятат за негово начало. През 1856 г. е открито едно от първите читалища – „Архангел Михаил“).

След Освобождението градът запазва място сред важните административни, стопански, културни и военни центрове на България. Въвежда се фабрично производство, през 1882 г. тук е основана първата в България пивоварна фабрика – „Шуменско пиво“. И днес Шумен е сред лидерите на пазара на кехлибарената напитка. Развиват се кожухарската, мебелната и химическата промишленост. Градът е сред създателите и новаторите на педагогическото образование. През 1914 г. е сформиран първият в страната оперетен театър.

От средата на XX век градът остава важен административен център – областен и общински, какъвто е и до днес².

В икономическия профил на община Шумен туризмът е един от приоритетни отрасли. Тук е изградена 4,7% от настанителната база на Североизточния регион за планиране и 48,5% от тази в област Шумен, в която се реализират съответно 0,8 % от общия брой нощувки в региона и 68,6% в областта. Ежегодно приходите от нощувки са 2 000 560 лв., което формира 0,5 % от туристическите нощувки в региона и 70,9% в област Шумен. Въпреки че общината е позната и утвърдена туристическа дестинация, развитието трябва да продължи в синхрон със съвременните изисквания на туристите и предизвикателствата, пред които се изправя общината в икономическо отношение.

Настоящата програма за развитие на туризма в община Шумен обхваща периода 2018 – 2021 г. Тя систематизира визията, мисията, целите, приоритетите, мерките и координация на всички заинтересовани страни с цел ефективно усвояване на туристическия потенциал на общината.

Основната цел на Програмата за развитието на туризма в община Шумен до 2021 г. е повишаване на конкурентоспособността на туристическия отрасъл чрез ефективно използване на наличните природни, антропогенни и човешки ресурси в съответствие с принципите за устойчиво развитие на туризма.

Програмата за развитие на туризма в община Шумен за периода 2018-2021 г. включва следните раздели:

² <http://www.shumen.bg/за-общината/> (5.07.2018)

- Аналитичен, в който е представен анализ на развитието на туризма в община Шумен, на чиято основа се прави оценка на населението и селищата, туристическите ресурси, инфраструктурата, действията на заинтересованите страни от туризма в общината. Посредством квантифициран SWOT-анализ се обобщават силните и слабите страни, заплахите и възможностите за развитие на туризма в община Шумен.
- Програмен, който включва формулиране на стратегията, приоритетите, мерките за устойчиво развитие на туризма в община Шумен. В този раздел са разработени конкретни финансово обвързани действия за развитие на туризма в дестинация Шумен.

Действията на общината и инвестиционните проекти в сферата на туризма трябва да спомогнат за благоприятни тенденции в сферата на туризма и създаване на нови работни места. Постигането на благоприятно за общината развитие може да се осъществи като се използват два основни подхода:

- Ресурсен подход – максимално използване на местните туристически ресурси и потенциалните възможности и на наличната техническа, социална, здравна инфраструктура и материално-техническа база в туризма.
- Инвестиционен подход – държавните институции, местните власти, частните предприемачи и неправителствените организации да играят съществена роля в предлагането, разработването и осъществяването на местни и чуждестранни инвестиции и за привличане на финансови средства за осъществяване на инвестиционни проекти за успешно развитие на туризма.

При изготвянето на програмата са използвани следните информационни източници и документи:

- ЗТ /Закон за туризма/ и Приетите промени в Закона, влезли в сила от 04.05.2018;
- Икономическата стратегия на ЕС „Европа-2020“;
- Националната стратегия за развитие 2012-2022;
- Национална програма за развитие „България 2020“;
- Концепция за туристическото райониране на България;
- Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в РБ 2014-2030, актуализирана на 02.02.2018 г. с решение № 65 на МС;
- Стратегически план за развитието на културния туризъм в България;
- Регионален план за развитие на Североизточен район за периода 2014–2020 г.;
- Стратегия за развитие на туризма в област Шумен до 2020 г.;
- Общински план за развитие до 2020 г.

В изготвения SWOT-анализ участва работна група от представители на всички заинтересовани страни за предварително обсъждане, консолидиране, синтезиране на резултатите и фасилитатори, които групират и обобщават резултатите, изготвят

предварителния проект за SWOT-анализ и го изпращат на участниците за допълнителен коментар. След осъществяване на допълнителни проучвания и обсъждане се финализира крайния резултат – основната матрица на SWOT-анализа.

След това се прилага квантифициран SWOT-анализ, при който се дава количествена оценка на установените силни и слаби страни, възможности и заплахи или те се ранжират по значение. За целта е използван методът на балните оценки, като на всяка позиция в четирите полета на матрицата се поставя бал от 10 (максимален) до 0 (минимален). Правилото е, че оценката на фактора е толкова по-голяма, колкото влиянието му е по-силно.

За да се осигури по-голяма надеждност и да се избегне субективността при оценяване на отделните фактори е проведена анонимна анкета на 20 души свързани с туризма в община Шумен. След сумиране на балните оценки за силните и слабите страни, възможностите и заплахите, се извежда средноаритметичната им оценка. Това се прави, за да се избегне ефектът от различния брой фактори в квадрантите.

I. ОЦЕНКА НА ОБЩИНА ШУМЕН КАТО ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ

1. Институции и организации, свързани с туризма

Характерът на туристическата дестинация, възприемчивостта на местните политически, икономически и социално-заинтересовани страни, на туристическата инфраструктура и суперструктура, имат влияние върху средата на туристическото място, консумацията на което може да се отрази на качеството на живот на посетителя чрез сложни психологически процеси. Сътрудничеството предлага динамична и гъвкава процедура за включване на често разнородни възгледи на многобройни и взаимно зависими заинтересовани страни, така че промени могат да бъдат направени в процеса на планирането за развитието на туризма.

Община Шумен също може да възприема рисковете от сътрудничество за да планира развитието на туризма и управлението на дестинацията, тъй като тя често се конкурира за средства, както и за привличане на частни инвестиции. Загрижеността за загуба на контрол върху вземането на решения може да попречи на местните власти да влизат в сътрудничество.

В същото време *местните жители*, които имат предимно пасивна роля в туристическо потребление в дадена дестинация, са изложени на влияние на процесите на мобилност в жизненото им пространство и промените в заобикалящата ги среда, които водят както до положителни, така и до негативни промени. Изследване на нагласите на местното население в дестинацията показва, че мненията им за развитието на туризма в рамките на сътрудничеството с другите заинтересовани страни може да варира значително.

Социално-културните характеристики на местната общност залягат в средата на дадената дестинация. По тази причина, нейните характерни черти ще бъдат отразени в преживяванията и опита на туристите. Очевидно е, че възприемането на средата е силно зависима от личността на гостите. Степента, в която туристите се ангажират в комуникация с местното население, познанията им за мястото, интензитетът на тяхното участие в дейностите предлагани в дестинацията и техните социално-културни нагласи, влияят съвкупно върху преживяването на компонентите на туристическата среда. Тя се състои от физическата среда на дестинацията и наследството от ценности, материални и нематериални елементи на туристическото предлагане, както и човешки характеристики, като например поведението на местните жители и останалите туристи, религиозни прояви или връзката домакин – гост.

Туристическият продукт в община Шумен е насочен предимно към широк спектър от *потребители* – възрастни, младежи, деца, семейства, спортисти, бизнесмени. С цел привличане на повече чуждестранни туристи към дестинацията е необходимо да се правят подробни профили на посетителите, определящи основата на настоящия пазар. Това ще помогне за адаптирането на продукта и офертите към предпочитанията на всеки сегмент, както и да развият и прилагат промоционални кампании, както на национално, така и на фирмено равнище.

Затова трябва да се промени начинът за популяризиране на община Шумен особено от *туроператорите и туристическите агенти*, тъй като за чуждестранните посетители един от най-важните източници на информация са пътническите агенции. В националния регистър за периода 2014 – 2017 г. фигурират 7 фирми за туроператорска и 3 за туристическа агентска дейност със седалище община Шумен.

За реализирането на туристическия пазар по компетентен начин, се изисква наличието на напълно квалифициран персонал. Това предполага високо ниво на интердисциплинарност, защото бъдещето на туризма е немислимо без сътрудничество на *хотелските предприятия* доставящи туристически услуги, ваканции и спорт с останалите заинтересовани страни. В общината съществува значителен дефицит от професионалисти за квалифицирани туристически услуги. Този дефицит е както на мениджърско така и на оперативен ниво, където се предлагат и реализират продуктите.

Стратегията за набиране на персонал в туризма е ориентирана към процесите в целия туристически отрасъл, задвижва се от вътрешните процеси в страната и е в съответствие не толкова с пазара, колкото с минали практики, правила, корпоративната политика, съществуващите процеси и инвестиции. Проучванията сред хотелиерите сочат, че над 90% от HR мениджърите смятат своите стратегии за набиране на персонал за задвижвани по-скоро от вътрешните процеси в туристическите предприятия, а не толкова от пазара. За да е успешна, стратегията трябва да отчита едновременно и двата фактора.

Новият момент в работата на туристическите предприятия е свързан с наемане на персонал от целеви групи, от които могат да дойдат най-подходящите потенциални кандидати. Такива са студентите от туристическите специалности във *висшите училища* и по-конкретно от ШУ „Епископ К. Преславски“ или ученици от съответни *професионални училища*. Подходяща целева група са и регистрираните в бюрото по труда в Шумен, както и хората с които персоналът поддържа контакти.

Всички стъпки направени дотук са безсмислени, ако не са подплатени финансово. В зависимост от възможностите си, туристическите предприятия трябва да определят конкретна сума – абсолютна или процент от годишния или средносрочния бюджет, с която да реализират стратегията за набиране на персонал. След като веднъж е известна, тази сума се разпределя по дейности и във времето.

Както всяка стратегия, така и тази за набирането на персонал се нуждае от периодична оценка на резултатите. Тя може да се прави по дейности – след приключването на конкретна кампания или процедура за подбор за определено звено или по време – на шестмесечна или годишна база. Този мониторинг дава възможност за навременно улавяне на евентуални проблеми или неточни планове и прогнози, както и за промяна в стратегията с оглед на установените пропуски или промени в пазарните условия.

Личната препоръка често пъти е по-успешна от каквито и да било други методи за привличане на квалифициран персонал. Всеки служител препоръчал кандидат, който премине успешно подбора, бъде назначен и след изпитателния срок остане на работа, би следвало да получава финансов бонус. Заедно със стажантската програма това е много силен канал за подбор на персонал.

Освен за класификацията и категоризацията на туристическите обекти, **органите за управлението, развитието и контрола** следят за ефективността на управлението на туризма в общината. Министерството на туризма чрез предоставяне на стратегии, наредби, инфраструктура, закони, подкрепа и информация, играе ключова роля в осигуряването на среда, благоприятна за създаване и извършване на туристическа дейност в нашата държава. Като отговорен изследовател на пазара, то също играе важна роля в оказването на подкрепа и насърчаване на качеството на туристическите услуги, така че да осигурява конкурентноспособност на пазара.

Към община Шумен функционира **Общинското предприятие „Туризм, публични прояви и атракции“**, което е специализирано звено за изпълнение на дейности, финансирани от общинския бюджет. Предмет на дейността му е предоставяне на туристическа информация, оформяне на нови маршрути, организация на събития, както и провеждане на активен маркетинг и реклама на туристическия продукт, експониране на туристическите обекти на община Шумен на национални и международни туристически изложения, управление на общински имоти и извършване на стопанска дейност във връзка с предмета на дейност на предприятието. Предприятието извършва информационни, консултантски и посреднически, рекламни дейности и други допълнителни туристически услуги.

Съществена роля за туризма в общината туризма има **Консултативният съвет по туризм в Шумен**, който е обществен съвещателен орган към кмета на община Шумен. Той одобрява годишната програма за общинска финансова подкрепа за туристическия отрасъл; взема отношение и дава препоръки по инвестиционни, инфраструктурни и други проекти, свързани с туризма; координира местната, държавна власт, неправителствените организации, бизнеса и други, изпълнението на общинската реклама на туристически програми; предоставя становища по проектни идеи и инициативи, свързани с развитието на туризма.

Наред с това, **сдружения** като *Шуменската асоциация на ресторантьорите и хотелиерите* също съдействат за повишаване качеството на услугите чрез предоставяне на програми, независима и компетентна информация, съвети и помощ.

Дружеството на краеведите „Георги Джумалиев“ в гр. Шумен наброява около 30 души, които са обединени от една цел – издирването, опазването, съхраняването и популяризирането на архивни материали, спомени, биографични данни и др., свързани с материалната и духовна култура на Шуменския регион.

Национално дружество „Традиция“ е доброволна, неполитическа, патриотична и културно-просветна общност на граждани, проявяващи професионални и любителски интереси към традициите във въоръжените сили по отношение на моралните ценности, воинските ритуали, униформените облекла, нагръдните знаци, историческото оръжие и военните символи.

Младежки информационен консултантски център (МИКЦ – Шумен) – стартира работа отново през 2017 г. и е създаден с подкрепата на Националната програма за младежта, Подпрограма 1 на Министерството на младежта и спорта. Основни дейности, които предлага МИКЦ – Шумен са: информационни услуги; консултантски услуги; обучения; организиране на свободното време на младите хора.

Скаутски клуб „Мадарски конник“ е местна структура на Организацията на българските скаути. Тя е представител на Национално-представителната организация. В клуба членуват над 147 деца и младежи. Клубът всяка година кандидатства по програмна Еразъм +, КД1 ЕДС и работи активно с доброволци. Основни дейности на клуба са: екологични, насърчаване на здравословния живот, социални дейности свързани с развитие на межкултурния и международния диалог и др

Тези организации са проводник на съвременни идеи на базата на широко участие на представители от туристическите среди, частния бизнес, туроператори, хотелиери и научни работници. Трябва да се отбележи, че в децентрализацията на управлението и в ангажирането на местната власт в развитието на туризма, се намира ключът за неговия успех. Разработването на продукти и услуги, както и обезпечаването с инфраструктура са неща по-тясно свързани с мястото, откъдето произхождат и където има нужда от тях. Успешните модели на туризъм по цял свят илюстрират важността на връзката между развитието на туризма и силната ангажираност, подкрепа и финансиране от страна на държавната власт.

Непрекъснато планиране на туризма трябва да се интегрира с всички останали видове планиране за социално и икономическо развитие на дестинацията и може да се моделира като интерактивна система. Индивидуалната политика в туризма от миналото вече не е приложима, а всички заинтересовани страни трябва да си сътрудничат, нито бизнесът, нито държавата могат да работят изолирано. Постигайки координираност сред държавните институции, публичния и частния сектор и туристическите фирми е сложна задача и изисква развитието на нови механизми и процеси, включващи разнообразните елементи на туристическата система.

2. Информационно обслужване и реклама

Шумен се представя на туристическите изложения: “ТУРЕКСПО” във Варна, ”ВАКАНЦИЯ” в София и “КУЛТУРЕН ТУРИЗЪМ” във В.Търново. ОП „Туризъм, публични прояви и атракции” представи културно-историческото наследство, туристически атракции и обекти в град Шумен и региона, на международното изложение „Ваканция и Спа Експо” 14-16 февруари – 2018 г. в „Интер Експо център” - гр. София.

Положителен ефект е, че община Шумен със собствени сили и средства изгради туристически информационен център, който се намира в сградата на общината. Трябва да се помисли за изграждане на сезонни туристически информационни центрове например в ИАР „Шуменска крепост“ и НИАР „Мадара“.

Туристическият информационен център предоставя богат набор от информация, отнасяща се до всички аспекти на туристическото обслужване. Работи тясно с различни представители на туристическия бранш – напр. Съюза на екскурзоводите за провеждането на пешеходни обиколки на Шумен, които са иновативен проект на ОП „Туризъм, публични прояви и атракции”. Чуждият опит в тази област показва, че този продукт е търсен и подобрява удовлетвореността на туристите, посетили даден град. Трябва да се отбележи, че рекламата на тези маршрути се осъществява само в ТИЦ за да не се конкурира с продукта на туроператорите. ОП е модератор на сайта

<http://www.tourism-shumen.com>, на който се предлага информация за забележителностите, културния и спортен календар, а текстовете са представени на 4 езика.

Трябва да се отбележи, че вече се използват иновативни методи за реклама като интерактивната картичка с 3D изображение на паметника “Създатели на българската държава”, създадена и представена по повод 36-тия рожден ден на мемориалния комплекс в Шумен. Тя позволява виртуално 3D възпроизвеждане чрез иновативна пощенска картичка на всеки елемент, скулптурна група или мозайка от паметника в детайли. „Идеята е да рекламираме по съвременен начин туристическия обект, превръщайки го в желана дестинация за пътувания и посещения. Тази интерактивна картичка не е просто 3D представяне на обекта – иновацията изисква активно участие на потребителя на услугата, в качеството му на изследовател, приключенец, играещ човек,“ като приложението е предназначено за туристи – потенциални посетители на мемориален комплекс³.

Като цяло трябва да се повиши активността за участие не само в най-големите, но и най-важните специализирани туристически борси, тъй като основната цел на общината в лицето на ОП „Туризм, публични прояви и атракции“, Консултативния съвет по туризъм и всички браншови организации е позиционирането и рекламирането на община Шумен като целогодишна дестинация и за туризъм. „Дигиталният маркетинг е бъдещето и ще се залага на него след 2016 г.“⁴.

При вземането на решение за пътуване, на първо място върху избора на дестинация оказва влияние имиджът на пространството, докато средата засяга най-вече поведението на туристите и дейностите, които ще практикуват. В допълнение, **имиджът** е ключов фактор за привличането на посетители за пръв път, а средата на дадена дестинация играе съществена роля при решението за повторено посещение. Докато потенциалните туристи често основават решенията си на базата на забележителностите в дестинацията, то желанието на туристите да се върнат повторно е продиктувано от техните преживявания и специфичната ѝ обстановка. Следователно, докато туристическа среда може да стане атракция сама по себе си, в повечето случаи само многократните посетители и опитните пътешественици могат да бъдат мотивирани да изберат дестинацията по специфичните елементи на туристическата среда.

Следователно за се да привлекат не само български, но и международни туристи, трябва да бъдат предприети допълнителни рекламни дейности на уникалността на дестинация Шумен. Очевидно е, че преживяването може да бъде един стойностен продукт за туристите, особено с правилното му позициониране, което би довело до увеличаване броя на посещенията и продължителността на престоя на територията на общината.

³ <http://www.shumen.bg/7545-2/> (9.07.2018)

⁴ www.tourism.government.bg/информационенбулетин бр. 12/16.11.2015

3. Видове туризъм и туристически продукти

Изследванията показват, че основните причини за посещаемостта на туристи в Шумен са: историческото и културно наследство и живописната и уникална природа. Градът не е типичният ваканционен регион, но природните му ресурси могат да бъдат използвани като допълнение към другите туристически възможности. Транспортната инфраструктура благоприятства развитието на индивидуалния и организиран туризъм, провокиран от близостта на важни морски, речни и исторически дестинации.

Често община Шумен се промотира само като възможност за кратък отдих по пътя на по-далечни дестинации, а не като сериозен туристически център. Градът няма силно развит международен имидж и поради това присъствието на неорганизиран чуждестранни туристи е ограничено. В същото време туроператорите, ангажирани с външния поток от туристи, контролират голяма част от международния пазар и трябва да бъдат насърчавани да увеличат подкрепата си за Шумен и предлагания тук туристически продукт. В този смисъл трябва да се използва бързото променяне и разширяване на международните туристически пазари, за да се утвърди международния профил на града.

Дестинация Шумен се посещава основно от туристи с цел куртурно-исторически и културен туризъм.

Културно-исторически туризъм: Поради близостта си до двете първи столици – Плиска и Велики Преслав, Шумен е тясно свързан с българската история – от създаването на държавата, Първо и Второ българско царство, османското робство, Възраждането. За тези туристи РИМ – Шумен организира тематични маршрути:

През 2018 г. се навършват 140 години от Освобождението на България, 185 години от рождението и 140 години от кончината на един от бележитите шуменци – Добри Войников. Във връзка с тези годишнини е една от най-новите инициативи на Регионален исторически музей – Шумен:

- Тематичен маршрут *“Пътят към свободата”*. Маршрутът е подходящ за деца в начална и средна училищна възраст. Реализацията му включва последователно посещение на четирите къщи музеи в града, съответно „Панайот Волов”, „Лайош Кошут”, „Панчо Владигеров” и „Добри Войников”. Във всяка една от къщите музеи се предлага тематична беседа, а в края на маршрута, в къща музей „Добри Войников” е предвидено подреждане на атрактивен пъзел с размери 1 m / 2 m.
- *Тематичен маршрут „Оттука започва България“*. В структурата на РИМ – Шумен влизат националните археологически обекти Плиска и Мадара. Мадарският конник е глобалният символ на България, защитен от ЮНЕСКО. В близост до Шумен се намира и археологическият резерват „Шуменска крепост”, чиято история е повече от 3200 г. Маршрутът включва следните обекти: НИАР „Плиска” – НИАР „Мадара” – Шуменска крепост – комбинирана обиколка. Той е с времетраене 4:00 – 6:00 часа, по предварителна заявка. Провежда се само в петък и събота. Предлага се за групи от 6 човека. Превозът се извършва с микробус. Цена: 15 лв. на човек

- *Тематичен маршрут „Миналото говори“*. „От тука започва България!“ – това е началото на химна на гр. Шумен. Думи, синтезиращи богатото историческо минало на града, съхранило динамичните събития, които са ставали тук. Символът на града е Шуменската крепост, символи са и часовниковата кула, театъра, читалището и многобройните възрожденски обекти, запазени до днес. С помощта на предлагания маршрут посетителите ще имат възможност да се запознаят с най-интересните исторически моменти и обекти. Включват се обектите: РИМ – Шумен – Старият град (Шуменска крепост) – Часовниковата кула – Възрожденски комплекс (по желание къща музей „Добри Войников“). Маршрутът е с времетраене 2:00 – 3:00 часа и предлага съчетание между автомобилна и пешеходна разходка.
- *Тематичен маршрут „Възрожденски къщи“*. Град Шумен е един най-големите центрове на Българското възраждане. Тук се поставя началото на модерния музикален живот, на театъра, тук се открива първото девическо класно училище, едно от първите читалища, тук се раждат и творят десетки личности от национално и международно значение. Възрожденският дух е съхранен в много къщи запазени и до днес, някои от които са превърнати в къщи-музеи. Включват се обектите: Къща музей „Лайош Кошут“ – Андрейковото училище – Читалище „Добри Войников 1856“ – Къщата на братя Куцарови – Къщата на Христо Ганушев – Къща музей „Добри Войников“ – Къщата на Димитър Сребров – Комплекс „Авшарян“. Пешеходният маршрут е с продължителност 2:00 – 2:30 часа.
- *Тематичен маршрут „Архитектурното минало на Шумен“*. Шумен е град, запазил не само духа, но и сградите от епохата на Възраждането и началото на ХХ в. Няма гост на града, който да не е изказал своето възхищение от спокойствието на града, от зеленината с която е покрит, от красивите сгради, съхранили частица от многовековната история на града. Включва следните обекти: РИМ – Шумен – Военен клуб – Съдебна палата – Старата общинска сграда – Безистена – Читалище „Добри Войников 1856“ – Възрожденски комплекс. Това е пешеходен маршрут с времетраене 1:30 – 2:00 часа.
- *Тематичен маршрут „Гордеем се с тези личности“*. Шумен е родно място на стотици бележити българи, работили в различни области на обществено – политическия живот, науката, културата, спорта. Това са възрожденски дейци, министри и министър-председатели, дипломати, военни, лекари, учени, музиканти, артисти, спортисти, писатели – всеки допринесъл за развитието на България и на Шумен. Маршрутът включва: РИМ – Шумен (зала Възраждане) – Къща музей „Добри Войников“ – Музеен комплекс „Панчо Владигеров“ – Къща музей „Панайот Волов.“ Пешеходен маршрут с времетраене: 1:00 – 3:00 часа (в зависимост колко къщи музеи ще бъдат посетени)

- *Тематичен маршрут „Шумен – град на единство и многообразие“.* Векове наред Шумен е населяван с хора от различни общности и религии. Векове наред българи, турци, арменци, евреи, роми живеят в мир и разбирателство, общуват помежду си, живеят в една магия на единство и разбирателство. РИМ – Шумен предлага една чудесна разходка, включваща религиозните храмове на различните народности групи. Маршрутът включва обектите: Зала „Вяра и сила” на РИМ – Шумен – Православен храм „Свето Вознесение” – Томбул джамия – Арменска апостолическа църква „Св. Асвадзадзин” – църквата „Св. Три Светители” – Еврейски чешми от синагогата и еврейското училище. Той е с времетраене 2:00 – 3:00 часа.

Висока концентрация на паметници от епохата на халколита, тракийско, римско, византийско, турско, възрожденско и съвременно присъствие са напластявали култура и ценности. Голямата културно-историческа и познавателна стойност на уникални паметници от античната и средновековната българска епоха превръщат архитектурно-археологическите резервати на община Шумен в притегателен център и за археологически туризъм.

Общинско предприятие „Туризъм, публични прояви и атракции“ също организира тематични пешеходни маршрути:

- *„Араста нашевна“.* „Араста” е името на една от най-интересните улици в Шумен. Тук вълнуващи случки и събития от живота на Шумен оставят диря в историята на България. Това е улицата на първото българско театро, на първата българска оперета, на едно от първите читалища в България, на драматурга Добри Войников, на композитора Панчо Владигеров, на дарителя Иван Радев и на много други. *Продължителност на маршрута – 1 час.*
- *„Панорамна обиколка на Шумен“.* Градовете, като хората си имат не само своя съдба, но и свой неповторим облик. Има градове-герои, лирични и величествени, красиви и видения. Казват, че има градове със собствен аромат. Какъв е Шумен ще разберете на този тур с архитектурните паметници и историята на централната му градска част. *Продължителност на маршрута – 2 часа.*
- *„Шуменските будители“.* Среща с традициите на Шумен в областта на литературата, драматургията, музикалното дело, образованието и освободителното движение в Шумен. Маршрутът се предлага в два варианта: с продължителност, тематичен вариант – 1 час и с продължителност, обобщен вариант – 3 часа.

Пешеходни обиколки на Шумен – иновативен проект на ОП „Туризъм, публични прояви и атракции“. Обиколките са с продължителност два часа и не включват посещение на музеи. Провеждат се от 7 април до 30 октомври: петък от 19.30 ч. „Архитектурният Шумен“; събота от 10.30 ч. до 12.30 ч. „Духовните храмове“; събота от 19.30 ч. „Старият Шумен“. Към всеки маршрут се предлагат и атракции по избор на туристите:

„Сладки изкушения”. Предлагаме Ви да се потопите в атмосферата на стария Шумен. Сред изискания интериор на шуменските възрожденски къщи или под шарената сянка на китни дворчета Ви каним на бяло сладко, баклава, кадаиф, захарен памук и други вкусотии, характерни за стария Шумен. Демонстрация на приготвянето им. *Продължителност – 1 час*.

„Вино, пелин и традиции”. Проследява историята на местното винопроизводство. Преданията за произхода на произвеждания в Шуменския край пелин разказват, че рецептата е от времето на Първата българска държава. Дегустация на вина, ракии, коняци и други напитки от района. *Продължителност – 1 час*.

„Като е пиво - да е „Шуменско”. Годината е 1848-ма. В Шумен е поставено началото на една традиция, жива и до днес. Разказ за началото на пивопроизводството в България и начините за проверка на неговото качество. Опитване на три вида пиво. *Продължителност – 1 час*.

„Дегустация на мед”. Запознава с историята и тайните на пчеларството. Предоставя възможност за вкусване на различни видове мед и за купуване на продукти, съдържащи мед, прополис, пчелен восък, пчелно млечице. *Продължителност – 1 час*.

„Вълшебството на натуралните аромати”. Запознаване с натурални ароматични продукти и тяхното приложение. *Продължителност – 1 час*.

Посещение на сувенирен магазин “Араста”.

Културен и събитийен туризъм. Градът запазва и развива една разностранна културна активност във и извън историческите места, намиращи се на територията на общината. Тук работят държавни, регионални и общински културни институти, като: ДКТ „В. Друмев”, РИМ, РБ „Ст. Чилингиров”, ХГ „Е. Карамихайлова”, ДФ, 12 читалища, разположени на територията на града и 34 – на територията на общината, чиято богата културна продуктивност допринася за развитието на културния туризъм. В града ежегодно се провеждат:

- Майски културни празници;
- Международен фестивал „Друмеви театрални празници Нова българска драма”;
- Международно биенале за съвременно изкуство;
- Национални детски театрални празници;
- Национален конкурс за пианисти и цигулари „П. Владигеров”
- Национален конкурс за пианисти и цигулари;
- Европейски дни на наследството;
- Национален конкурс за изпълнение на унгарска и българска литература
- Националният студентски литературен конкурс „Боян Пенев”
- Фестивалът „Шумен Рок”
- Фестивалът „Бардове с китари” и др.

Национален Карнавал на плодородието разчупва рамките на европейската традиция, според която времето за празнуване е в края на зимата или началото на пролетта, защото се провежда около 14 октомври – Петковден. Тогава според народната традиция приключва есенния аграрен цикъл и отбелязваме не края на

постите, а края на полската работа. Другата характерна черта на Шуменския карнавал е уникалното съчетание между родните фолклорни традиции и карнавалната култура на европейските градове.

Карнавалът на плодородието в Шумен започна своята история през 2000 г. и се провежда на всяка четна година в три дни. От празник на успешно събраната реколта, представящ плодородието като готова продукция, в следващите издания той се разрасна и разнообрази, защото в карнавалните картини се представяше темата плодородие и в други сфери от човешкото битие – и в природата, и в мислите, и в политиката, и в историята, и в изкуствата. Карнавалът на плодородието стана симбиоза между градски фолклор, селски бит и модерно ърбън-мислене. Всичко това подправено с европеизъм и глобалистко възприемане на света.

Поклоннически туризъм: ОП „Туризъм, публични прояви и атракции“ предлага тематичен пешеходен маршрут „*Духовните храмове на Шумен*“ Толерантността и религията вървят ръка за ръка. Различията ни предлагат възможността да бъдем себе си и да живеем равноправно в един богат и разнообразен свят. Нека научим повече за тези, с които живеем и тяхната религия, като посетим един източноправославен, григориански и мюсюлмански храм. *Продължителност на маршрута – 2 часа.*

Екологичният туризъм, в съчетание с други алтернативни форми на отдых, осигурява възможности за целогодишно продължаване на активния сезон и осигурява средства на местните общности, особено в по-малките селища на региона. Регионът предлага възможности за целогодишни посещения на защитени природни територии, разполагащи с богато и изключително добре съхранено биоразнообразие, съчетано със значимото културно-историческо наследство. На основата на преминаващия през региона втори по големина европейски миграционен път на грабливи, водолюбиви и пойни видове птици (Via Pontica) и наличието на значими влажни зони, възможностите за орнитоложки туризъм са от международно значение и са водещи за региона. В ОП „Шуменско плато“ се развиват и следните видове туризъм – пешеходен туризъм, велотуризм, спелеоложки и др., за които се предлагат следните маршрути:

„*Уловени мигове на Шуменско плато*“. Пешеходна фоторазходка из най-живописните кътчета в парка. Предоставя възможност за заснемане на неговото биоразнообразие и природни феномени. Горски пътеки ще Ви отведат до скалните манастири край Шумен. Посещението на Мемориалния комплекс „Създатели на българската държава“ – символ на Шумен. *Продължителност – 3 часа.*

На територията на ОП „Шуменско плато“ има обособени следните места за краткотраен отдых (пикник-зони):

- *Туристически заслон „Теменуга“.* До него може да се достигне пеш или с автомобил. Намира се в южна посока от Паметник „Създатели на българската държава“.
- *Туристически заслон „Детелина“.* Намира се в близост до Паметника на курсистите. До него се достига по горски път, пеш или с автомобил след отбивка от панорамния асфалтов път. Има чешма.

- *Туристически заслон „Диана“*. Намира се западно от гр. Шумен в близост до асфалтов път Шумен – с. Новосел.
- *Туристически заслони „Автостроител“*. Намират се в м. „Осмарски колонии“ до чешми „Малка и голяма халваджия“.
- *Туристически заслони „Шуменска крепост“ и „Алеко“*. Намират се в м. „Хижата“, в близост до Шуменската крепост.
- *Туристически заслон „Бигора“*. Намира се в м. „Кьошкове“, по трасето на тематичен маршрут „Дендрологична пътека“.
- *Кът за отдих при пещера „Русалка“ („Сулумара“)*. Намира се при входа на пещерата, има чешма.
- *Кът за отдих южно от Паметник „Създатели на българската държава“*.
- *Погледно място „Хан Крумови порти“*. Намира се западно от историко-археологически резерват „Шуменска крепост“.
- *Погледно място „Дивдядовски скални венци“*. Намира се на източните склонове на Шуменското плато. Предоставя възможност за запознаване със скални феномени и скални манастири. До там може да се достигне пеш по екстреман маршрут, започващ от комплекс „Бохеми“ в кв. Дивдядово, или по горски път в близост до информационния център на Паметник „Създатели на българската държава“.

На територията на парка има 7 пешеходни маршрута с различна дължина и с различна крайна точка. *Пешеходни и велосипедни маршрути:*

- *Маршрут „Адреналин“*. Маркировка – резеда. Времетраене – 2 часа. Туристически комплекс „Бохеми“ – скални венци – скална форма „Охлюва“ – погледна площадка – Информационен център на ДПП „Шуменско плато“.
- *Маршрут „Урок по Горската пътека“*. Маркировка – резеда. Времетраене – 1 час. М. „Кьошките“ – туристически заслон „Бигора“ – пещера „Русалка“ – пещера „Бисерна“ – чешма „Боровец“.
- *Маршрут „С раница до хижа „Букаците“*. Маркировка – синя. Времетраене – 3 часа. М. „Кьошките“ – „Шуменска крепост“ – туристически заслон „Алеко“ – туристически заслон „Автостроител“ – чешма „Голяма халваджия“ – хижа „Букаците“.
- *Маршрут „Пътешествие към миналото“*. Маркировка – светло зелена. Времетраене – 2 часа. Информационен център на ПП „Шуменско плато“ – тур. заслон „Теменуга“ – Паметник на курсистите – м. „Ченгел гьол“ – скален манастир над с. Хан Крум.
- *Маршрут „Оттука започва България“*. Маркировка – зелена. Времетраене – 4 часа. М. „Кьошките“ – тур. заслон „Бигора“ – пещера „Русалка“ – „Шуменска крепост“ – тур. заслон „Детелина“ – Паметник на курсистите – тур. заслон „Теменуга“ – Паметник „Създатели на българската държава“.

- *Маршрут „Релакс“*. Маркировка – жълта. Времетраене – 2 часа. М. „Кьошкове“ – „Кокилиев път“ – м. „Висока поляна“ – лагер „Ивански“ – с. Лозево.
- *Маршрут „Вълишебството на гората“*. Маркировка – червена. Времетраене – 4 часа. Туристически заслон „Алеко“ – туристически заслон „Успех“ – източна граница р-т „Букака“ – Сухото кладенче – Кочовски бункер – каптаж – м. „Търнов табия“ – западна граница р-т „Букака“ – пещера „Русалка“.

Веломаршрути:

- *Маршрут: 1. „Аматьори“*. Степен на трудност – ниска. Дължина – около 5 km. Терен – горски път. Денивелация – 100 m. Изходна точка – Инф. център на ПП „Шуменско плато“. Тръгва се в източна посока към Дивдядовски скали. Следва туристически заслон „Теменуга“, на запад през букова гора, тур. заслон „Шуменска крепост“ и историко-археологически резерват „Шуменска крепост“.
- *Маршрут: 2. „Голямо въртене“*. Степен на трудност – средна дължина – около 16 km. Терен – горски . Денивелация – около 500 m. Изходна точка – Инф. център на ПП „Шуменско плато“. В югозападна посока следват: заслон „Теменуга“, Паметник на курсистите, тур. заслон „Детелина“, хижа „Букаците“. Връщане през м. „Търнов табия“, резерват „Букака“, „Шуменска крепост“, заслон „Теменуга“, Информ. център на ПП „Шуменско плато“.
- *Маршрут: 3. „Професионалисти“*. Степен на трудност – висока. Дължина – около 6 km. Терен – горски пътеки, почвен път, асфалт. Денивелация – около 600 m. Изходна точка – м. „Кьошковете“, изкачване към Климатичното училище, телевизионната кула, минава се през поляна, следва пътека през борова гора, път за кв. „Б. Българанов“, гора, голям S-образен завой, асфалтов път, началната точка на маршрута.

Спортен туризъм: парапланеризъм, делтапланеризъм, скално катерене, спортно ориентиране, езда, колоездене, планинско колоездене, алпинизъм. На територията на общината са формирани следните специализирани спортни клубове: Туристическо дружество „Мадарски конник“ – има секция по скално катерене, Клуб по спортно ориентиране, Клуб по парапланеризъм „Шумен –ХС“, Алпийски клуб „Мадарски конник“, Хиподром.

Клубът по въздушни спортове Сдружение „Скай Шумен“ има собствено сертифицирано летище (с. Градище LB-GD). Летището позволява кацане и излитане на въздухоплателни средство до 5700 kg, което го прави единственото сертифицирано летище в област Шумен и е атрактивна точка за туристи и посетители. Летището е комплекс от писта за излитане и кацане, хангари, административно-битова сграда, учебен център и зелени площи и площи за къмпингуване с палатки. Предлага условия за провеждане на тренировки, учебни процеси, брифинги. Местоположението на летището е благоприятно за въздушни разходки и опитни уроци по пилотиране с видимост към забележителностите на Шумен, Плиска, Мадара и В. Преслав.

Основните цели и задачи на клуба са:

- Да продължава, утвърждава, популяризира и развива въздушните спортове, като по този начин ще активизира интереса от децата, юношите и заинтересованите към тези спортове.
- Да подготвя и подпомага спортисти (защо и не бъдещи военни летци, служещи във ВВС), треньори и деятели на спорта, които се занимават с различни видове въздушни спортове.
- Да подготвя състезатели и треньори в областта на въздушните спортове.
- Да популяризира авиацията и въздушните спортове сред подрастващи и населението.
- Да привлича чуждестранни туристи в района.
- Да подпомага развитието на науката и техниката в областта на авиацията и въздушните спортове.

Сдружение „Скай Шумен” разполага със следната техника:

- Моторен самолет Zlin 146
- Моторен самолет Zlin 143
- Моторен самолет Zlin Z42 MU
- Моторен самолет Piper Cherokee Six
- Моторен самолет Robin Atl
- Моторен самолет Valentin Taifun
- Моторен самолет Jet Fox
- Два броя безмоторни самолети Blanik LET L-13
- Безмоторен самолет К6
- Мотоделта планери (Pegasus, Quasar) – 3бр.
- Мотопара планер

Сдружение „Скай Шумен” има организирани следните прояви и постижения:

- Републикански състезания по парашутизъм.
- Участие в Европейски състезания по парашутизъм.
- Представител в националния отбор по парашутизъм.
- Демонстративни полети с деца в неравностойно положение.
- Дни на отворените врати на летище Градище за юноши и подрастващи.

Парапланеризъм. Склоновете на Шуменско плато предлагат превъзходни условия за практикуването на въздушни спортове. Релефните особености и наличието на ридови възвишения спомагат за упражняване на парапланеризма. В североизточната част на Илчов баир са изградени четири стартови площадки. Практикуват се склоново реене и летене при термика. В района на Шуменското плато се е достигала височина на полета до 2 000 m. Парапланеризмът може да се практикува и през зимните месеци, а най-предпочитаните места за летене са над живописната местност над Дивдядовските скални венци.

Делтапланеризъм. От 2006 г. новосъздаденото сдружение с нестопанска цел Клуб „ШУМЕН – АЕРО” и наследник на „АЕРО КЛУБ” Шумен, съвместно с Община Шумен са организатори на есенното авио-рали в Шумен. Нашият град е с традиции и

много благоприятни условия за развитие на безмоторна и моторна лека авиация. През 2010 година авио-рали „Шумен-2010” се проведе на 01, 02 и 03 октомври по време на „Карнавала на плодородието”. Всички гости и граждани на гр. Шумен имат възможност да се повозят и да погледат града ни от птичи поглед.

Скално катерене. На територията на Природен парк „Шуменско плато” с успех се практикува скално катерене. Условия за неговото упражняване има по местата със стръмни и отвесни скали, каквито най-често се срещат по източните и южни скални венци на платото. Предпочитани части са „ Дяволското проходче” в местността „Кьошкочете” и скалния венец над кв. „Дивдядово”. Преодоляват се височини от порядъка на 10-20 m.

Традиционни за годината мероприятия са: Международен ден на предизвикателството и 1 юни; Международен ден на спорта; Международен олимпийски ден; Международен ден на бягането Samsung; Национални и международни спортни състезания: 24 Международен турнир „Парапланеризъм” – от май до юли; ПП „Шуменско плато”; Международен турнир по конен спорт – септември – октомври в „Кабюк”; Международно рали „4x4 Офроуд” – м. ноември, ПП „Шуменско плато”; Рали „Стари столици” – национално, м. август, Рали мемориал „Валери Великов” – национално, м. септември, летището; Купа Шумен по ориентиране.

Селски туризъм. Общината предлага благоприятни възможности за развитието му. В туристическия пакет услуги на местните туроператори са включени автентични селски къщи, запазили духа на традиционния български бит. В уюта на селската обстановка туристите се радват на гостоприемството на стопаните, които предлагат студена ракия, салата от зеленчуци и собственооръчно приготвен местен специалитет. Едни от най-известните къщи за гости са:

„Йордановата къща” в село Мараи, където посрещат гости през цялата година за дегустиране на хранителни продукти приготвени по оригинални български рецепти, 3 вида бели вина, 3 вида червени вина, 3 вида ракии, Шуменско пиво и жълта лимонада. Капацитет – 10-16 души. Фолклорна музика - гайда, кавал и тамбура.

Къщата на леля Христина в с. Мадара предоставя възможност на посетителите да се потопят в атмосферата на типичен селски двор: овошки и лозя, кошарите с овце и кози. Стопанката преподава уроци по точене на баница и плетене на чорапи.

Къщите за гости „Омая” са разположени са в двор от 1400 m² и се състоят от дневна с кухненски ъгъл (19 m²), две спални (14 и 10 m²), баня с тоалетна и покрита тераса. На гостите се предлагат паркинг, сателитна телевизия, DVD, безжичен интернет, кухня, мини бар, покрита тераса, наем на велосипеди, ATV.

„Куманови къщи“ в с. Мадара разполага с 2 стаи с възможност за нощувка на 6 човека и апартамент снабден със собствен санитарен възел. Всички стаи в къщата са с климатик, телевизия и кабелна.

4. Посещаемост на туристическите обекти

Посещаемостта на туристическите обект в дестинация Шумен е основно с цел културно-исторически туризъм. За периода 2014 – 2017 г. най-голям брой посетители постига НИАР „Мадара” – 238 884 д., следван от НИАР „Плиска” с 199 477. Другите

обекти в дестинацията: Комплекс „Създатели на българската държава“ (79 925 д.), ИАР „Шуменска крепост (58 505 д.) и Регионален исторически музей – Шумен (43 425 д.) посрещат общо 181 855 д.

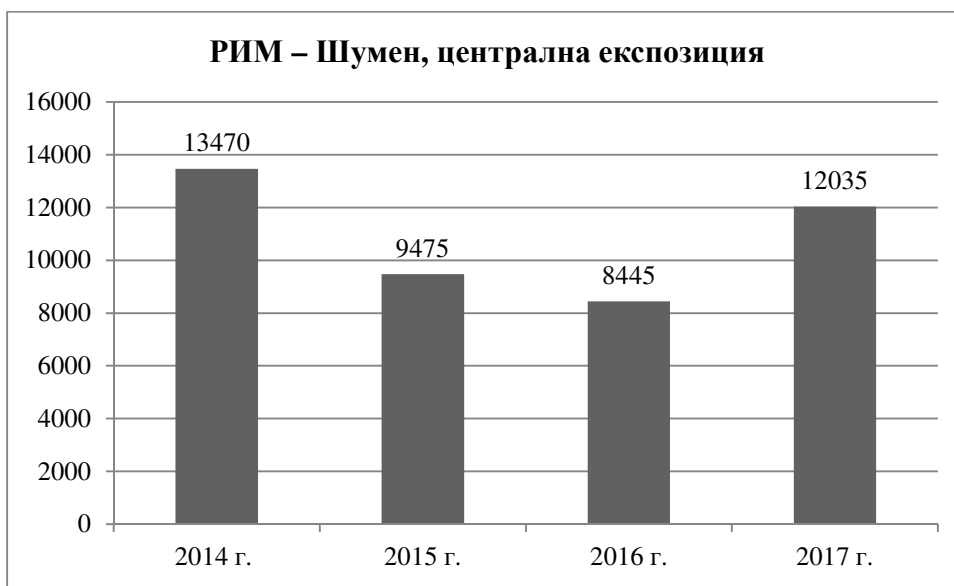
Фигура 1. Брой посетители в НИАР „Мадара“ за периода 2014 – 2017 г. (по оперативни данни на РИМ – Шумен)

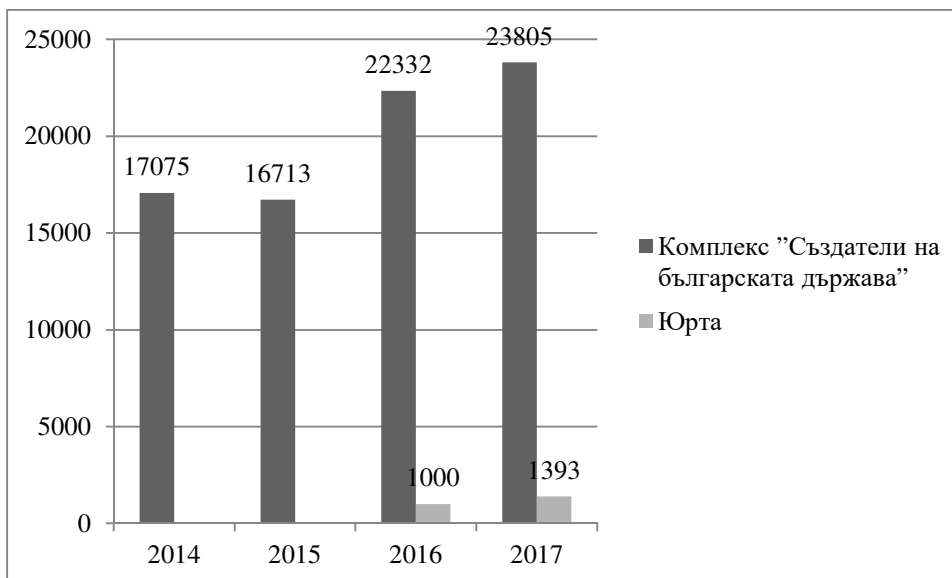
Фигура 2. Брой посетители в ИАР „Плиска“ за периода 2014 – 2017 г. (по оперативни данни на РИМ – Шумен)

Фигура 3. Брой посетители в ИАР „Шуменска крепост“ за периода 2014 – 2017 г. (по оперативни данни на РИМ – Шумен)

Фигура 4. Брой посетители в РИМ – Шумен, централна експозиция за периода 2014 – 2017 г. (по оперативни данни на РИМ – Шумен)

Фигура 5. Брой посетители в Комплекс „Създатели на българската държава“ и „Юрта“ за периода 2014 – 2017 г. (по оперативни данни на ОП „Туризм, публични прояви и атракции“)

Трябва да се има предвид, че информацията за броя на посетителите в Комплекс „Създатели на българската държава“ и НИАР „Мадара“ е на базата на платени входни такси, но гражданите на Шумен не заплащат такси, а и повечето посетители на НИР „Мадара“ не заплащат такса вход, поради неограничения достъп.

За целия период 2014 – 2017 г. само НИАР „Мадара“ и ИАР „Шуменска крепост“ показват постоянна тенденция към увеличаване броя на посетителите си. С най-голям ръст в абсолютен брой от началото до края на периода са НИАР „Плиска“ (с 25 503 д.) и НИАР „Мадара“ (с 16 236 д.), следвани от Комплекс „Създатели на българската държава“ (с 6 730 д.) и ИАР „Шуменска крепост“ (с 3 420 д.). Единствено РИМ – Шумен бележи спад с 1 435 д.

Посещението на туристическите обекти в община Шумен е обвързано доминиращо с НИАР „Мадара“ (37,8%) и НИАР „Плиска“ (31,9%), които през 2017 г. формират 69,7% от посещаемостта на всички обекти.

По години се отбелязва положителна тенденция на нарастване общата посещаемостта на анализирания туристически обекти от 123 507 д. (2014 г.) до 173 961 д. (2017 г.) или с 50 454 д.

5. Реализирани нощувки в местата за настаняване в община Шумен

Като цяло данните показват потенциала и възможностите за развитие на туристическата индустрия в община Шумен. Но недостатъците в системата на статистическата отчетност не позволяват да се открият нейното място и принос в икономиката на общината.

Таблица 1. Основни количествени показатели на дейността на местата за настаняване в Североизточен район за планиране, област Шумен и относителен дял на община Шумен в тях (2014 – 2017 г.)

Година	Показатели	Район	Община	Отн. дял, %	Област	Община	Отн. дял, %
2014	Места за настаняване, бр.	596	27	4,5	55	27	49,1
	Легла в местата за настаняване, бр.	93279	1121	1,2	1684	1121	66,6
	Легладенонощия, бр.	15179646	330772	2,2	497477	330772	66,5
	Реализирани нощувки, бр.	6432891	62858	1,0	83193	62858	75,6
	Пренощували лица, бр.	1259503	36401	2,9	45232	36401	80,5
	Приходи от нощувки, бр.	315326038	1947283	0,6	2421051	1947283	80,4
2015	Места за настаняване, бр.	623	26	4,2	56	26	46,4
	Легла в местата за настаняване, бр.	97036	1110	1,1	1696	1110	65,4
	Легладенонощия, бр.	15491845	380389	2,5	555599	380389	68,5
	Реализирани нощувки, бр.	6315499	64015	1,0	90710	64015	70,6
	Пренощували лица, бр.	1328410	38402	2,9	48759	38147	78,2
	Приходи от нощувки, бр.	319397112	1895942	0,6	2465029	1895942	76,9
2016	Места за настаняване, бр.	663	29	4,4	62	29	46,8
	Легла в местата за настаняване, бр.	98696	1124	1,1	1779	1124	63,2
	Легладенонощия, бр.	17213246	391398	2,3	563792	391398	69,4
	Реализирани нощувки, бр.	7617426	58336	0,8	76856	58336	75,9
	Пренощували лица, бр.	1577437	38147	2,4	48464	38147	78,7
	Приходи от нощувки, бр.	391119500	1962641	0,5	2577369	1962641	76,1
2017	Места за настаняване, бр.	709	33	4,7	68	33	48,5
	Легла в местата за настаняване, бр.	105399	1146	1,1	1785	1146	64,2
	Легладенонощия, бр.	18238056	390643	2,1	569143	390643	68,6
	Реализирани нощувки, бр.	7925542	62921	0,8	81569	62921	77,1
	Пренощували лица, бр.	1662437	38674	2,3	48988	38674	78,9
	Приходи от нощувки, бр.	435831647	2000560	0,5	2823366	2000560	70,9

Източник: данни от НСИ, обработени от автора

По отношение данните за дела на ефектите от туристическата дейност в община Шумен, област Шумен и Североизточния район за планиране, систематизирани в таблицата е видно, че община Шумен има доминиращо участие в туризма в областта (70,9% от реализираните приходи) и обяснимо заради приходите от черноморските общини в района, относителният дял на общинските приходи е минимален – 0,5%.

По-детайлната характеристика на резултатите по основните показатели за местата за настаняване показва, че:

По основни количествени индикатори на туристическата дейност се наблюдава трайна тенденция на увеличение през целия период, най-силно изразена при броя на

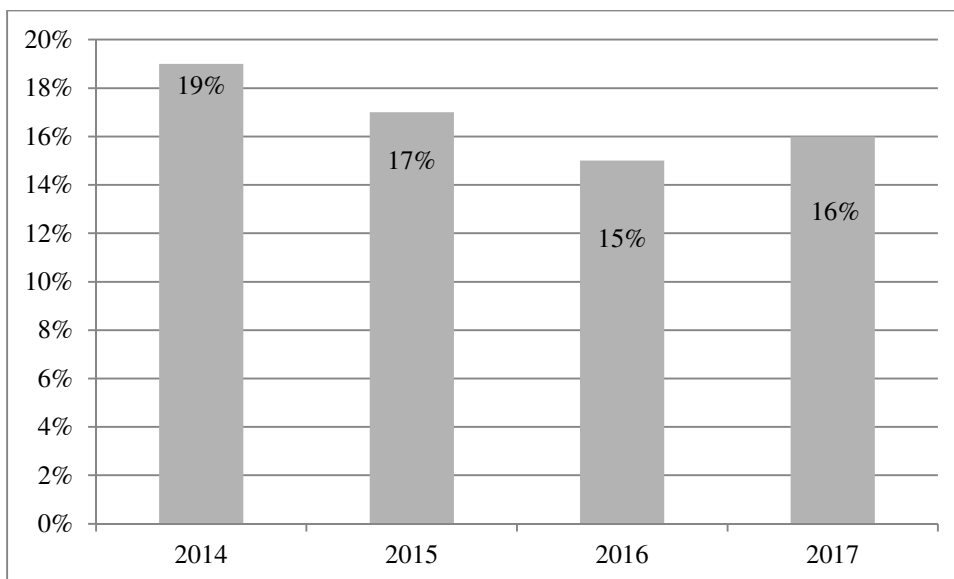
местата за настаняване (с 18%) и броя на легладенонощията (с 15%), но намалява леко средният престой на 1 турист.

Таблица 2. Динамика на основните показатели от дейността на местата за настаняване в община Шумен (2014 – 2017 г.)

Година	Показатели	
2014	Приходи от нощувки общо	1947283
	Пренощували туристи, бр.	36401
	Реализирани нощувки, бр.	62858
	Среден брой нощувки на едно лице, бр.	1,7
	Среден приход от един турист, лв.	53,5
	Среден приход от една нощувка, лв.	31,0
2015	Приходи от нощувки общо	1895942
	Пренощували туристи, бр.	38402
	Реализирани нощувки, бр.	64015
	Среден брой нощувки на едно лице, бр.	1,7
	Среден приход от един турист, лв.	49,4
	Среден приход от една нощувка, лв.	29,6
2016	Приходи от нощувки общо	1962641
	Пренощували туристи, бр.	38147
	Реализирани нощувки, бр.	58336
	Среден брой нощувки на едно лице, бр.	1,5
	Среден приход от един турист, лв.	51,4
	Среден приход от една нощувка, лв.	33,6
2017	Приходи от нощувки общо	2000560
	Пренощували туристи, бр.	38674
	Реализирани нощувки, бр.	62921
	Среден брой нощувки на едно лице, бр.	1,6
	Среден приход от един турист, лв.	51,7
	Среден приход от една нощувка, лв.	31,8

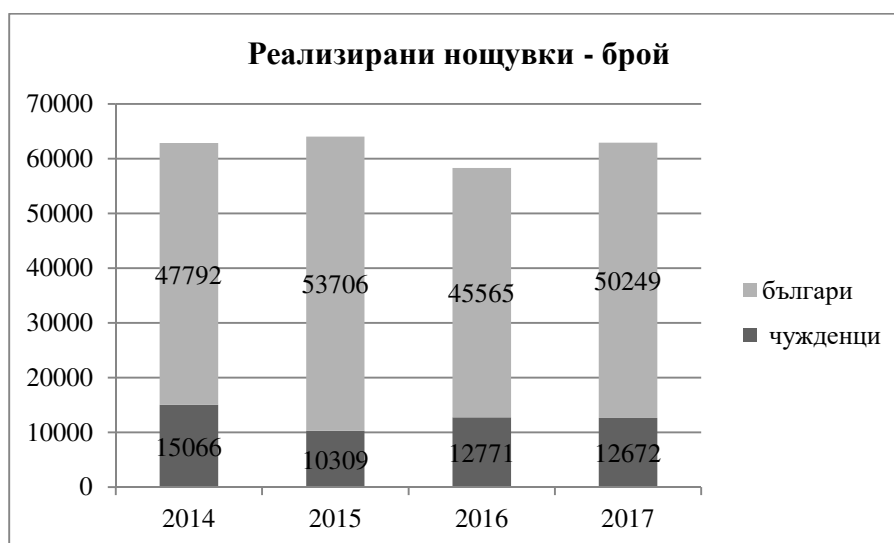
Източник: НСИ

Друг важен показател, който показва отношението между търсенето и предлагането е заетостта на настанителната база. Тя през последните години се движи в рамките на 19 – 16%. Такава степен на заетост е крайно незадоволителна, което говори за недостатъчно продаваеми продукти и слаба реклама. Специфична характеристика в разпределението на реализираните нощувки е тяхната равномерност през всички годишни сезони. Това е особено благоприятен факт, облекчаваш до голяма степен развитието на устойчив туризъм. Слабостта „сезонност”, характерна за черноморските дестинации, тук е преодоляна по силата на „сезонната независимост” в преобладаващото настоящо и потенциално туристическо предлагане, но усилията трябва да бъдат насочени към стимулиране удължаването на престоя на туристите.

Фигура 6. Заетост на настанителната база в община Шумен (2014 – 2017 г.)

Община Шумен като туристическа дестинация е обвързана доминиращо с българския туристически пазар. С дял от 82,3% българските туристи формират основния сегмент на община Шумен като туристическа дестинация. Те реализират 80% от нощувките в дестинацията.

Фигура 7. Брой на реализираните нощувки от българи и чужденци в община Шумен (2014 – 2017 г.)

Увеличение се отбелязва по основните стойностни показатели на туристическата дейност в община Шумен:

- приходи от нощувки (с около 3%)

Фигура 8. Динамика на приходите от нощувки в местата за настаняване в община Шумен (2014 – 2017 г.)

- от 2015 г. на средния приход от един турист (с около 5%).

Фигура 9. Динамика на средния приход от 1 турист в местата за настаняване в община Шумен (2014 – 2017 г.)

Проблемите в развитието на туристическия отрасъл в община Шумен имат специфично проявление. Те се изразяват най-вече в недостатъчната експлоатационна заетост на легловата база и в краткия среден престой на туристите, особено на чуждестранните в нея. Такава степен на заетост е незадоволителна и усилията трябва да бъдат насочени към уплътняване на базата и задържане на туристите за повече нощувки.

6. SWOT-анализ на община Шумен като туристическа дестинация

При извършения SWOT-анализ от разкритите множество силни и слаби страни, възможности и заплахи са подбрани най-важните от тях, тези, които ще окажат най-силно влияние върху развитието на туризма в общината.

Настоящият SWOT-анализ решава две основни задачи: първо, той предлага синтезирано представяне на една комплексна картина за състоянието на туризма и условията за неговото устойчиво развитие в община Шумен, и второ, той подпомага разработването на приоритетни сфери за бъдещо такова развитие и насочва към приоритетни проблеми за решаване във времевите рамки на програмния период.

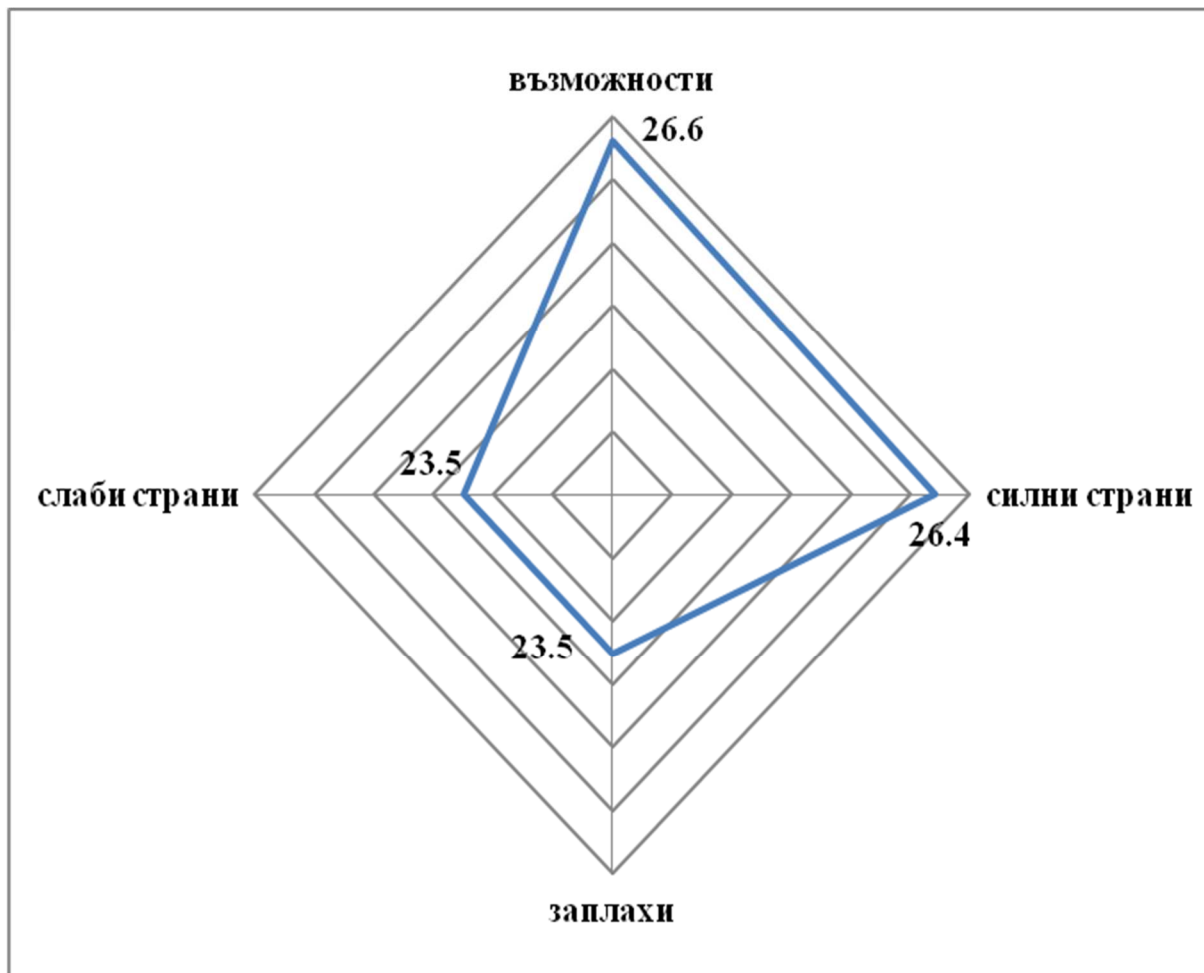
Таблица 3. Основна матрица на SWOT-анализа на община Шумен като туристическа дестинация

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
1. Благоприятно географско положение	1. Липсва цялостна информационна стратегия
2. Богати природни ресурси и благоприятен климат	2. Липсва координация между туристическите сдружения и останалите организации в туризма
3. Красива и чиста околна среда	3. Не се правят маркетингови проучвания на чуждестранния пазар
4. Богато културно и историческо наследство – уникални културни факти от национално значение	4. Провежданите в България туристически изложения нямат ясен фокус и адресант
5. Община Шумен попада в „Северен Черноморски район“	5. Рекламно-информационните издания са ограничени като тираж и брой и не отговарят на очакванията на туристите
6. Наличие на Мадарския конник – обект към ЮНЕСКО	6. Ресурсите отделяни за реклама и промоция на общината са крайно недостатъчни
7. Признание на културното наследство в чужбина	7. Липсва на достатъчна информация за и в региона
8. Наличие на НИАР „Плиска“ – първата българска столица	8. Регионална диспропорция на туристическата инфраструктура
9. Наличие на богато природно наследство – ПП „Шуменско плато“, резерват „Букака“, защитени местности „Могилата“, „Дъбовете“, „Марашка курия“ и „Мадарски скални венци“	9. Неподходяща локация на ТИЦ „Шумен“
10. Географска близост до основни целеви пазари на известни туристически продукти	10. Липсва комуникация между субектите в туризма
11. Развита селищна мрежа със силно изявен общински център; добра транспортна достъпност на центъра от всички селища	11. Ниска степен на развитие на елементи извън обсега на туристическите дестинации
12. Изключително многообразие от туристически ресурси	12. Недостатъчно предлагане на съпътстващите елементи или услуги, извън туристическия сектор
13. Наличие на минерален извор в с. Мараш	13. Слаба социализация и лошо стопанисване на природното наследство
14. Липсва на сериозни релефни препятствия	14. Привличане на чуждестранни туристи, маркетинг, познаване на външните пазари
15. Добър потенциал за създаване на продукти на алтернативен туризъм, базиран на природния парк	15. Недостатъчно развитие на информационните технологии (интернет)

и защитените местности, културно-историческо наследство с висока познавателна стойност и атрактивност, близост до Черно море	информация и маркетинг) извън общинския център
16. Активно участие на частния сектор в туризма	16. Ограничено предлагане на допълнителни услуги, възможности за развлечения и разнообразяване на престоя
17. Наскоро построени или реновирани туристически места за настаняване и хранене	17. Недостатъчен опит и квалификация за работа в туристическото обслужване, чужди езици
18. Силно конкурентни цени	18. Лоша вътрешна инфраструктура за развитие на туризма
19. Ентузиазирано, силно позитивно отношение към туристическото развитие, гостоприемство	19. Туристически услуги с качество по-ниско от желаното
20. Местната власт обявява развитието на туризма за свой приоритет	20. Възрастовата структура на населението в селата на общината е силно влошена
21. Наличие на академични институции в областта на туризма и регионалното развитие, в които работят висококвалифицирани кадри	21. Недостатъчната хигиена в населените места и в извънградските зони, създава лош имидж на туризма
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
1. Членство в ЕС и достъп до европейските пазари	1. Забавено оживление на икономиката
2. Повишаване на интереса на чужди инвеститори	2. Неблагоприятна бизнес-среда (законодателство, данъчна и кредитна политика)
3. Подобряване на инфраструктурата	3. Влошаване на икономическата конюнктура и недостатъчно чужди инвестиции
4. Съхранена природна среда и културно-историческо наследство	4. Влошаване на качествата на природната и социалната среда в резултат от туристическото развитие или от недостатъчно грижи за поддържането им
5. Използване на туристическия потенциал на пещера „Бисерна”, НИАР „Кабюк” и астрономическата обсерватория	5. Влошаване на коефициента на демографско заместване и коефициента на възрастова зависимост на населението в общината
6. Повишено търсене на места със съхранена природна и социокултурна среда в глобален мащаб	6. Непрекъснато намаляване както на броя, така и на относителния дял на заетите за сметка на безработните лица
7. Възстановяване на интереса към България на традиционните източно- и централноевропейски пазари	7. Демографска криза, липса на работни места и несъответствие между професионална квалификация и пазара на труда в резултат на преструктурирането на икономиката
8. Близост до речни и морски пристанища на р. Дунав и Черно море	8. Загуба на пазари, водеща до закриване на местни производства
9. Използване на Структурните фондове и Кохезионния фонд за развитие на регионалната	9. Недостатъчни инвестиции на частния сектор в образованието и

инфраструктура	квалификацията на работното място
10. Регионално сътрудничество при развитието на туризма	10. Загуба на висококвалифициран персонал
11. Международни програми	11. Изостряне на конфликта между застъпниците на туристическото усвояване и природозащитниците
12. Пазарни проучвания	12. Липса на средства за финансиране на общополезни действия
13. Научнообосновано стратегическо планиране, ориентирано към съхраняване на средата	13. Усложнения вследствие на законови промени след присъединяването към ЕС
14. Подобряване на ефективността с български и чуждестранни туроператори	14. Въздействие на кампании, насочени към масовия туризъм, от страна на конкурентни дестинации
15. Използване на обучението по съвременни информационни и комуникационни технологии в направление стартиране на собствен бизнес	15. Продължаваща зависимост от международните туроператори на масовия туризъм
16. Подготовка на високо квалифицирани кадри за управление и обслужване на свързаните с туризма дейности в ШУ „Епископ К. Преславски”	16. Отрицателно влияние на проблеми, при които България не може да лесно да се намеси като природни бедствия, болести и терористични атаки
17. Неизползвани възможности за вътрешен туризъм и туризъм от съседните страни – Румъния и Турция през почивните дни в края на седмицата	17. Фрагментирана туристическа индустрия
18. Разнообразяване гамата на предлаганите туристически продукти с нетрадиционни видове туризъм	18. Ниски цени на предлаганите туристическите услуги, което води до ограничени възможности за поддържане и обновяване на продукта
19. Повишаване ефективността на маркетинговите и промоционалните програми и дейности	19. Комерсиализация на живота и други негативни социални явления
20. Конкретизиране на националната туристическа политика и възможности за регионално и продуктово стимулиране	20. Сигурност и проблеми, свързани с преминаването на границите след присъединяването към ЕС
21. Изграждане на АМ „Хемус” в участъка Шумен – В. Търново	
22. По-активно включване на НПО в разработването и реализирането на проекти с туристическа насоченост	
23. Установяване позиция на регионален лидер в здравния туризъм	
24. Повишаване на екологичната култура на населението, екологично образование и възпитание в патриотизъм	

Анализът на получените резултати показва, че силните страни събират 155 т. (26,4%), слабите страни – 138 т. (23,5%), възможностите – 157 т. (26,6%) и заплахите – 138 т. (23,5%). Оценките се нанасят на координатната система и се свързват с линия.

Фигура 10. Квантифициран SWOT-анализ на община Шумен

Извършено е позициониране на общината, според квадранта, в който тя заема най-голяма площ. Тя попада в I квадрант и се основава на силните страни и възможностите т.е. има най-благоприятната стратегическа позиция. Тази стратегия се нарича агресивна, при която всеки обект се стреми да заеме максимална площ между силните страни и възможностите. Стратегията на развитие трябва да се построи така, че заеманата от нея площ само да се увеличава. Връзката между възможностите и силните страни дава представа и за лостовете на развитие. Това е изключително важна зависимост при конструирането на бъдещи стратегии за развитието на туризма. На тази база се преценява кои възможности могат да се използват, така, че в хоризонта на стратегията да се развият нови силни страни. Агресивната стратегия се изразява в разширяване и усъвършенстване на текущите дейности и проекти, на целевите групи, както и в навлизане в нови области на действие.

На базата на SWOT-анализа и във връзка с бъдещото устойчиво развитие на община Шумен като туристическа дестинация могат да се направят следните основни изводи:

- Община Шумен притежава изключително многообразие от туристически ресурси, но има слабо организирано туристическо предлагане, концентрирано предимно в гр. Шумен и околностите му;
- Заема особено място в българската национална история и притежава богато културно и историческо наследство с уникални културни факти от национално значение;
- Притежава добър потенциал за създаване на продукти на алтернативен туризъм, базиран на природния парк, защитените местности и антропогенни туристически ресурси с висока познавателна стойност и атрактивност;
- Активизиране на професионалните контакти между академичните институции в областта на туризма и регионалното развитие и туристическия бранш в извършване на туристическа типологизация на селищата и създаване на туристически клъстър;
- Ограничено предлагане на допълнителни услуги, възможности за развлечения и разнообразяване на престоя;
- Подобряване координацията между местните власти, туристическите сдружения и останалите организации в туризма;
- Прилагане на децентрализиран подход при управлението на туристическото развитие и повишаване възможностите и пълномощията на общината при използването на финансовите ресурси във връзка с него;
- Прилагане на ефективни модели за развитие на устойчив туризъм чрез съхраняване и експониране на природната и социокултурна среда; проучване на добри практики и използването им при реализацията на основните принципи за устойчиво развитие на туризма;
- Засилване на връзките между системата за обучение на туристически кадри и туристическата практика;
- Обединяване развитието на човешките ресурси, образованието и бизнеса за стимулиране ефектите от туризма за приемащата общност;
- Прилагане на евростандартите в областта на туризма, изграждане на системи за управление на качеството и сертификация на дейността на туристическите обекти;
- Научнообосновано стратегическо планиране, ориентирано към териториално балансиран, социално отговорен и съхраняващ околната среда туризъм;
- Усъвършенстване на съществуващата и изграждане на нова техническа и туристическа инфраструктура в туристическите обекти;
- Оборудване на туристическите обекти и маршрути с единна система за визуална информация;
- Активиране на усилията по консервиране и опазване на природните и антропогенни ресурси, обект на масови посещения;

- Възпитание на населението и туристите в дух на туристическа култура и отговорно отношение към туризма.

II. ВИЗИЯ, МИСИЯ, ПРИОРИТЕТИ И МЕРКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2018 – 2021 Г.

Вследствие на необходимостта от провеждането на агресивна стратегия за развитието на туризма в община Шумен и на основата на наличните туристически ресурси и досегашния опит в туризма, ще се преследва следната *визия*:

До 2021 г. община Шумен да започне превръщането си в разпознаваема, привлекателна, предпочитана, целогодишна и конкурентоспособна туристическа дестинация. Това ще бъде добра основа за развитие на малкия и средния бизнес в общината, повишаване на инвестиционната активност и трудовата заетост в туризма. Всичко това ще доведе до значително повишаване на дългосрочните икономически и социални ползи, за които устойчивото развитие на туризма може съществено да спомогне в дългосрочен план.

Мисията на Общинската администрация на община Шумен е да се превърне в лидер, организатор и мотиватор при провеждането целенасочена политика за устойчивото развитие на туризма на територията на общината. Общинската администрация и ОП „Туризм, публични прояви и атракции“ трябва да координира партньорството между публичния сектор, държавните и общински институции, частния сектор и неправителствените организации, с цел да се генерират работни места, да се създават широки възможности за развитие на предприемачеството, дългосрочни икономически и социални ползи, да се увеличават приходите от туризъм, а всички това да доведе до повишаване ефективността на икономиката в общината.

В тази връзка е необходимо конкретизиране и осъществяване на конкретни мерки, които да бъдат предпоставка за устойчивото развитие на туризма в общината, като се осигури баланс на интересите на всички участници в туристическото обслужване – община Шумен, фирмите и организациите ангажирани в туризма и местното население. Предложените мерки се основават на набор от най-често прилагани и доказали ефективността си инструменти и интервенции за подкрепа на местното туристическо развитие, като в същото време са съобразени с реалните възможности на община Шумен.

За реализирането на основната цел на Програмата за развитие на туризма в община Шумен са формулирани следните **приоритети**:

Приоритет 1. Подобряване на координацията на всички заинтересовани страни с цел ефективно използване на туристическия потенциал за създаване на устойчив туристически продукт.

Мерки за постигане на Приоритет 1:

- Координиране на работата на всички работещи в туристическия бранш, както и в отраслите пряко или косвено свързани с него;
- Пълна и прозрачна информация за всички дейности, които се реализират в сферата на туризма в община Шумен чрез текущо медийно отразяване;
- Провеждане на проучвания, анализи и прогнози за развитието на туризма в общината с участието на всички заинтересовани страни;
- Извършване на инвентаризация и оценка на туристическите ресурси, изследвания на влиянието, регионални проучвания на посетителите;
- Разработване на туристически маршрути с цел рекламиране на възможностите за организиране на тийм билдитг, които да бъдат популяризирани от всички туристически агенции, хотелиери, ресторантьори, музеи и ПП „Шуменско плато“;
- Комуникация, ефективно партньорство между културните институции, образователните институции, неправителствените организации и медиите;
- Съвместно разработване от всички заинтересовани страни на по-гъвкава система за ресурсно осигуряване на поддържането и обновяването на туристическите обекти.

Приоритет 2. Повишаване на професионалните умения и компетентности на кадрите в туристическия бранш

Мерки за постигане на Приоритет 2:

- Организиране на инфотурове за туроператорите за запознаване с възможностите за туризъм, които се предлагат в общината;
- Провеждане на ежегодни международни научни конференции под патронажа на община Шумен и ШУ „Епископ К. Преславски“ на тема „Устойчиво развитие на туризма“;
- Обучение в добри практики на кадрите в туризма по поддържане, опазване, възстановяване и трайно експониране на богатото културно-историческо и природно наследство на общината;
- Обучение на специалисти в експонирането и анимирането на културни и природни ценности;
- Съвместни действия между ОП „Туризъм, публични прояви и атракции“, ШУ „Епископ К. Преславски“ за осигуряване на стажанти в ТИЦ.

Приоритет 3. Интегрирано развитие на територията на община Шумен като туристическа дестинация чрез подобряване на свързаната с туризма инфраструктура

Мерки за постигане на Приоритет 3:

- Превръщане на читалищата в общината като част от нематериалното културно наследство към ЮНЕСКО в действащи центрове на културно и гражданско развитие, предлагащи туристически продукт;

- Подобряване на туристическата среда в туристическите обекти, резерватите и населените места;
- Създаване на специализирана устройствена схема за развитие на туризма в община Шумен, необходима за осигуряване на инвестиционни полета и за координирани действия по сектори „инфраструктура” и „селско стопанство”;
- Подобряване на туристическата инфраструктура с цел социализация и достъпност на туристическите обекти и на хора в неравностойно положение;
- Информирание на населението за възможните инициативи и достъпните финансови източници за изграждане на туристическата инфраструктура и предлагане на туристически услуги.

Приоритет 4: Подобряване на разпознаваемостта на община Шумен като туристическа дестинация

Мерки за постигане на Приоритет 4:

- Текущо активно и атрактивно промотиране на всяко предстоящо събитие в общината с цел привличане на туристи и посетители от страната и чужбина;
- Непрекъснато актуализиране и обогатяване на информацията в туристическия сайт: <http://www.tourism-shumen.com>;
- Създаване на общ календар на събитията в община Шумен от всички области: туристически, културни, образователни, научни, спортни, здравни и др. и популяризирането им в ТИЦ – Шумен и чрез сайта на ОП „Туризм, публични прояви и атракции“ в цялата страна;
- Повишаване рекламата на туристическия продукт на общината, на предстоящи атрактивни събития в нея чрез участия в национални и международни туристически борси и изложения;
- Внедряване на съвременни иновативни информационни фирми на разпространение на туристически продукти и услуги, и реклама в социалните мрежи;
- Създаване на инструменти за разпознаваемост на дестинация Шумен: лого, слоган, аудио- и видеоклипове, филми.

Приоритет 5. Увеличаване броя на туристите и удължаване на времето им за престой в община Шумен

Мерки за постигане на Приоритет 5:

- Провеждане на социологически проучвания, оценки и анализи за удовлетвореността на туристите от пребиваването им в дестинация Шумен;
- Разработване на програма за предлагане на специализирани туристически услуги и информация в туристическите предприятия на територията на

община Шумен чрез партньорство със спортни клубове (парапланеризъм, делтапланеризъм, скално катерене, конна езда, туристическо ориентиране, спелеология и др.) и организации („Рок Общество“, на скаутите и др.);

- Разработване на туристически програми (седмична и десетдневна) „Ваканция в десетия град на България“, като всеки туристически обект в общината да се включи с еднодневна анимационна програма за деца от различни възрастови групи;
- Разработване на програма за пропагандиране и популяризиране на туристическите продукти на дестинация Шумен на бартерен принцип с побратимените на Шумен градове от Унгария, Полша, Русия, Германия, Франция, Белгия, Турция, Китай;
- Увеличаване на относителния дял на туристическата база с целогодишна експлоатация и стимулиране на туристическото предлагане на услуги и продукти през неактивния сезон;

Приоритет 6. Съвместно създаване на общ туристически продукт с други общини

Мерки за постигане на Приоритет 6:

- Разработване на общи туристически продукти със съседни общини от региона;
- Рекламирање и взаимодействие с туроператори, които предлагат зелени училища, както и директни контакти с училищата в страната;
- Разработване на комплексни туристически маршрути, включващи обекти от Световното културно и природно наследство;
- Инициране на мащабно партньорство между общините в област Шумен (Велики Преслав, Каспичан и Нови Пазар) и общините в областите Разград (Разград и Исперих), Русе (Русе, Иваново), Силистра, Търговище, Варна (Варна, Провадия, Дългопол), Добрич;
- Проучване и подготвяне на съвместни проекти за кандидатстване по програми, финансиращи съхраняването и социализирането на природното и културно наследство.

Програмата следва да бъде изпълнявана с активното участие на водещи организации в сферата на туризма, бизнеса и НПО. Основна роля при изпълнението ѝ ще играе Консултативният съвет по туризъм към община Шумен и ОП „Туризъм, публични прояви и атракции“. Тя е динамичен и отворен документ и може периодично да бъде допълвана съобразно настъпилите промени в приоритетите на общината, в националното законодателството и други фактори със стратегическо значение. Реализацията на посочените визия, мисия и приоритети се базира на основните принципи за устойчиво развитие на туризма, систематизирани в Хартата от конференция по проблемите на устойчивия туризъм през 1995 г., които отговарят на въпросите за мерките и за действията, които трябва да се предприемат:

- Управление на туризма, което да гарантира опазването на ресурсите, от които зависи неговото развитие;
- Създаване на специализирани защитени територии за опазване на природните и антропогенните ресурси;
- Увеличаване приноса на туризма за общото устойчиво развитие на средата, в която се развива;
- Контрол върху националното културно наследство, традиции и бит на местното население, за да се избягват отрицателните въздействия;
- Разработване на стратегии и проекти за развитие на туризма, в които водещи критерии да са качеството по опазване на ресурсите и степента на задоволяване на потребностите на местното население;
- Предприемане на действия за съвместни действия и подпомагане на всички участници в процеса на локално, национално и международно равнище;
- Стимулиране и партниране от страна на правителството и неправителствените организации, туристическите организации и фирми при създаването на изследователски групи, при разпространението на информация и трансфер на знания и технологии, подпомагачи развитието на устойчив туризъм.